

Strasbūrā, 20.11.2012.
COM(2012) 669 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Izglītības pārvērtēšana – ieguldījums prasmēs labāku sociālekonomisko rezultātu
sasniegšanai**

{SWD(2012) 371 final}
{SWD(2012) 372 final}
{SWD(2012) 373 final}
{SWD(2012) 374 final}
{SWD(2012) 375 final}
{SWD(2012) 376 final}
{SWD(2012) 377 final}

1. IZGLĪTĪBA UN PRASMES — STRATĒGISKI SVARĪGAS VĒRTĪBAS IZAUGSMEI

Ieguldījums izglītībā un apmācībā prasmju izkopšanas nolūkā ir būtisks priekšnoteikums izaugsmes veicināšanai un konkurētspējas uzlabošanai — prasmes nosaka Eiropas spēju vairot produktivitāti. Ilgtermiņā prasmes var veicināt inovāciju un izaugsmi, pavirzīt produktivitāti augšup vērtību ķēdē, stimulēt augstāka līmeņa prasmju koncentrēšanos ES un iezīmēt nākotnes darba tirgus aprises. Ievērojamais pasaulē piedāvātā kvalificēta darbaspēka pieaugums pēdējā desmitgadē uzliek Eiropai pārbaudījumu. Ir beidzies tas laiks, kad konkurenci veidoja lielākoties tās valstis, kuras spēja piedāvāt vienīgi mazkvalificētu darbaspēku. Visā pasaulē ir uzlabojusies izglītības kvalitāte un piedāvāto prasmju klāsts, un Eiropai ir attiecīgi jāreaģē.

Eiropas izglītības un apmācības sistēmas joprojām nespēj nodrošināt pareizās prasmes nodarbināmības garantēšanai, turklāt tās neatbilst uzņēmumu vai darba devēju vajadzībām un tādējādi mācīšanās pieredzi netuvina reālajai darba videi. Šāda prasmju neatbilstība ir iemesls pieaugošām bažām attiecībā uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju¹.

Par spīti tam, ka pēdējos piecos gados palielinās to cilvēku īpatsvars, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību, būs nepieciešami lielāki pūliņi, lai sasniegtu galveno mērķi — 40 % jauniešu, kas ieguvuši augstāko izglītību.

Lai gan pēdējos piecos gados gūtais uzlabojums ir ievērojams, priekšlaicīga mācību pārtraukšana pārāk daudzās dalībvalstīs joprojām ir nepieņemamā līmenī, piemēram, Spānijā šis rādītājs ir 26,5 % un Portugālē 23,2 %. Joprojām ir nepieciešama mērķtiecīga rīcība priekšlaicīgi mācības pārtraukušo skaita samazināšanai; ir jāsteno visaptverošas, mērķtiecīgas un pierādījumos pamatotas stratēģijas, kā norādīts nesen pieņemtajā Padomes ieteikumā.

Joprojām pastāv būtiski pierādījumi par nepietiekamu darbību citās jomās: 73 miljoniem pieaugušo ir tikai zems iegūtās izglītības līmenis; gandrīz 20 % piecpadsmitgadīgu jauniešu nav pietiekamas lasītprasmes; turklāt līdzdalība mūžizglītībā ir tikai 8,9 % līmenī.

Līdz 2020. gadam būs par 20 % vairāk tādu darbavietu, kurās būs nepieciešamas augsta līmeņa prasmes. Lai apmierinātu šīs vajadzības, izglītības ietvaros ir jāuzlabo gan standarti, gan sasniegumu līmenis, kā arī jāveicina to transversālo prasmju apguve, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu, ka jaunieši var būt uzņēmīgāki un savas profesionālās karjeras laikā spēj pielāgoties aizvien neizbēgamākajām pārmaiņām darba tirgū.

Izglītības un apmācības vispārējā misija ietver tādas mērķus kā aktīvs pilsoniskums, personīgā attīstība un labklājība. Lai gan, ņemot vērā gauso ekonomikas izaugsmi un darbaspēka samazinājumu sakarā ar sabiedrības novecošanu, iepriekš minētais ir saistīts ar nepieciešamību uzlabot prasmes nodarbināmības veicināšanai, visaktuālākā dalībvalstu problēma ir apmierināt ekonomikas vajadzības un pievērst uzmanību risinājumiem, kas palīdzētu novērst strauji augošo jauniešu bezdarbu. Šajā paziņojumā galvenā uzmanība pievērsta pareizo nodarbinātības prasmju piedāvāšanai, mūsu izglītības un apmācības iestāžu efektivitātes un iekļautības uzlabošanai, kā arī sadarbībai ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām.

¹ *Industrial Policy Communication Update*, COM (2012) 582.

Reformu apjoms un ātrums ir jāpalielina, lai ar augstas kvalitātes prasmēm varētu veicināt gan izaugsmi, gan nodarbinātību. Komisija šajā dokumentā izvirza ierobežotu skaitu stratēģisko prioritāšu, kas jāīsteno dalībvalstīm, kā arī nosaka jaunas ES darbības, lai daudzskāršotu valstu centienus. Minētās prioritātes atspoguļo konkrētām valstīm adresētos ieteikumus², ko Komisija sniedza vairākām dalībvalstīm, un atbalsta 2012. gada izaugsmes pētījumu³.

Īpaša uzmanība veltīta arī jautājumam par jauniešu bezdarba izskaušanu. Šajā paziņojumā skartas četras šā jautājuma risināšanai svarīgas jomas, kurās dalībvalstu darbībai vajadzētu būt intensīvākai.

- Pasaules mēroga profesionālās izglītības un apmācības izstrāde ar mērķi uzlabot profesionālo prasmju kvalitāti.
- Ar darbu saistīta mācīšanās procesa veicināšana, tostarp kvalitatīva stažēšanās, mācekļa darbs un duāli mācību modeļi, kas paredzēti, lai atvieglotu pāreju no mācībām uz darbu.
- Partnerību veicināšana starp valsts un privātām iestādēm (ar mērķi nodrošināt atbilstošas mācību programmas un prasmes).
- Mobilitātes veicināšana, īstenojot ierosināto programmu “*Erasmus visiem*”⁴.

Šiem jautājumiem ir tieša saikne ar pasākumu kopumu jauniešu nodarbinātības jomā, ar ko Komisija nāks klajā līdz 2012. gada beigām. Šajos pasākumos jauniešu nodarbinātības jomā tiks ierosināti jauni instrumenti, kas paredzēti, lai risinātu jauniešu bezdarba problēmu un atvieglotu pāreju no mācībām uz darbu.

Lai nostiprinātu šajā dokumentā sniegtās vadlīnijas, paziņojumu papildina: **valstu iedaļas, kurās apkopoti dalībvalstu gūtie rezultāti un īstenotās politikas reformas** galvenajās paziņojumā ietvertajās jomās; **izglītības un apmācības pārraudzības pārskata pirmais izdevums**, kurā atainotas pašreiz piedāvātās prasmes, kā arī progress virzībā uz stratēģijas “Eiropa 2020” galveno mērķu izpildi; kā arī pieci citi **Komisijas dienestu darba dokumenti, kuros atspoguļoti pierādījumi politikas jomā un laba prakse**.

2. DALĪBVALSTĪS SASTOPAMĀS PROBLĒMAS, KAS NOVĒRŠAMAS EIROPAS PUSGADA IETVAROS

2.1. Prasmju izkopšana 21. gadsimtam

Transversālās prasmes un pamatprasmes

Ir jācenšas izkopt transversālās prasmes...

Mūsdienīgai, uz zināšanām pamatotai ekonomikai ir nepieciešami cilvēki ar augstākām un atbilstošākām prasmēm. Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (*CEDEFOP*) prognozē, ka to darbavietu īpatsvars ES, kam būs nepieciešama augstākās izglītības līmeņa kvalifikācija, palielināsies no 29 % 2010. gadā līdz 34 % 2020. gadā, savukārt mazkvalificētu darbavietu īpatsvars šajā pašā periodā samazināsies no 23 % līdz 18 %. Transversālās prasmes, piemēram, spēja kritiski domāt, uzņemties iniciatīvu, risināt problēmas un

² http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

³ COM(2011) 815.

⁴ “*Erasmus visiem*” ir ES ierosinātā programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā, ar kuru Eiropas Komisija nāca klajā 2011. gada 23. novembrī.

sadarboties ar citiem, sagatavos indivīdus mūsdienu daudzveidīgajai un neparedzamajai karjeras virzībai.

... jo īpaši uzņēmējdarbībā vajadzīgās prasmes...

Uzmanība īpaši rūpīgi jāpievērš uzņēmējdarbībā vajadzīgo prasmju izkopšanai⁵, jo tās ne tikai palīdz veidot jaunus uzņēmumus, bet uzlabo arī jauniešu nodarbināmības iespējas. Tomēr valsts mērogā tikai sešas dalībvalstis ir pieņēmušas īpašu stratēģiju uzņēmējdarbības izglītībai⁶. Lai risinātu šo jautājumu, Komisija 2013. gadā publicēs politikas pamatnostādnes, lai atbalstītu uzņēmējdarbības izglītības kvalitātes un izplatības uzlabojumus visā ES. Dalībvalstīm ir jāveicina uzņēmējdarbībā vajadzīgo prasmju izkopšana, rodot jaunus un radošus mācīšanas un mācīšanās veidus jau pamatskolā, vienlaikus vidējās un augstākās izglītības posmā veltot īpašu vērību jauniešu iespējām izveidot uzņēmumu, kas varētu būt viņu profesionālās karjeras mērķis. Reālajā pasaulē iegūtā pieredze, veidojot saikni starp problēmu risināšanā pamatotu mācīšanos un uzņēmumiem, ir jāiestrādā visās disciplīnās un jāpielāgo visiem izglītības līmeņiem. Visiem jauniešiem ir jāgūst vismaz viena praktiska pieredze uzņēmumā pirms obligātās izglītības beigšanas. Ir svarīgi izvērtēt šā darba ietekmi, un, lai atbalstītu dalībvalstis, Komisija noteiks instrumentus, ar kuriem novērtēt progresu un demonstrēt uzņēmējdarbībā vajadzīgo prasmju apgūšanu. Atsevišķo iestāžu līmenī progresu veicinās pašnovērtējuma sistēma, kas tiks īstenota kopīgi ar ESAO, lai tādējādi virzītu un veicinātu uzņēmējdarbības izglītības iestāžu izveidi visos līmeņos, tostarp skolās un profesionālajā izglītībā un apmācībā (PIA).

...lai gan pieprasījums pēc prasmēm, kuras ir saistītas ar zinātni, tehnoloģijām, inženierzinātni un matemātiku, joprojām ir augsts

Liela nozīme ir arī dabaszinātņu priekšmetiem. Pieprasījums pēc kvalificēta darbaspēka tehnoloģiju un pētniecības ziņā intensīvākajās nozarēs ir un joprojām būs liels, ietekmējot pieprasījumu pēc prasmēm, kuras saistītas ar zinātni, tehnoloģijām, inženierzinātni un matemātiku (*STEM*). Tagad visos līmeņos ir jāsteno lielāki centieni *STEM* prasmju prioritātes uzsvēršanai izglītības jomā un ir jānodrošina aktīvāka iesaistīšanās visos līmeņos. Lai gan lielie uzdevumi ir labi zināmi, piemēram, tas, kā padarīt šo jomu pievilcīgāku sievietēm, ir svarīgi vairo arī izpratni par *STEM* absolventu karjeras virzību.

...tomēr vispirms jānodrošina, lai visi iegūtu pamatzināšanas, proti, apgūtu pamatprasmes...

Prasme lasīt un rēķināt, kā arī pamatzināšanas matemātikā un dabaszinātnēs ir galvenais pamats tālākizglītībai, kā norādīts paziņojumam pievienotajā 2012. gada Izglītības un apmācības pārraudzības pārskatā, un tas paver darba un sociālās iekļaušanās iespējas. Tomēr saistībā ar notiekošo digitālo revolūciju šīs prasmes tiek pārveidotas, jo to dziļāko būtību maina jauni lasīšanas un rakstīšanas veidi, kā arī informācijas avotu daudzveidība.

Visā ES, īstenojot reformas, ir racionalizētas mācību programmas. Ir ieviestas valsts standartizētas pārbaudes; ir izveidota lasītprasmes, matemātikas un dabaszinātņu centru infrastruktūra; ir izveidoti pasniedzēju tīkli un turpināta profesionālā pilnveide; ir

⁵ Uzņēmējdarbībā vajadzīgās prasmes minētas Komisijas dienestu darba dokumentā par galveno kompetenču novērtējumu.

⁶ Uzņēmējdarbības izglītība skolās Eiropā — nacionālās stratēģijas. Mācību programmas un mācību rezultāti (*Entrepreneurship Education at School in Europe – National Strategies, Curricula and Learning Outcomes*) (Eurydice 2012).

pastiprinātas darbības, lai uzlabotu digitālo līdzekļu lietošanas prasmes un plašsaziņas līdzekļu lietotprasmi. Tomēr rezultāti joprojām nav pietiekami augsti, un pašreiz ir ļoti svarīgi risināt jautājumu par zemo sasniegumu līmeni. Eiropā ir aptuveni 20 % piecpadsmitgadīgu jauniešu, kuri nav apguvuši pamatprasmes, savukārt piecās valstīs vairāk nekā 25 % iedzīvotāju ir vāja lasītprasme. Dalībvalstīm ir jāsteno jaunas sistēmiskas reformas, lai nostiprinātu iespējas agrīni konstatēt mācīšanās grūtības un veikt nepieciešamos pasākumus, kā arī lai atkārtotības vai grupēšanas pēc spējām vietā sniegtu lielāku mācību atbalstu.

Lai īstenotu šos centienus obligātajā izglītības posmā, vispirms jānodrošina augstvērtīga, kā arī finansiāli un citādi pieejama agrīnā bērnu izglītība un aprūpe. Šie centieni jāpapildina ar lasīt un rēķināt prasmju apgušanas programmām ģimenēm, kā arī augstvērtīgām pamatprasmju apgušanas programmām pieaugušajiem, jo īpaši nodrošinot mācības darbavietā. Ir jādara vairāk, lai uzlabotu pašreizējo satraucoši zemo līmeni attiecībā uz līdzdalību pieaugušo izglītībā lielākajā daļā dalībvalstu⁷, un ir jāizstrādā jaunas, pierādījumos pamatotas politiskās nostādnes, pamatojoties uz *PIAAC*⁸ pētījumā iegūtajiem rezultātiem. Vidējais pieaugušo līdzdalības līmenis mūžizglītībā ES ir 8,9 %. Septiņās dalībvalstīs pieaugušo līdzdalība ir tikai 5 % vai pat mazāk.

...lai gan valodu apguve ir svarīgs aspekts darba nodrošināšanai un tam ir jāvelta īpaša uzmanība

Pasaulē, kurā notiek starptautiska apmaiņa, svešvalodu zināšanas ir viens no konkurētspējas faktoriem. Valodu prasme kļūst arvien nozīmīgāka, lai palielinātu nodarbināmības līmeni⁹ un veicinātu jauniešu mobilitāti, un sliktas valodu zināšanas ir galvenais šķērslis darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai. Uzņēmumi arī pieprasa valodu prasmes, jo tās ir vajadzīgas darbam pasaules tirgū.

Kā izklāstīts paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā par valodām, pirmais Eiropas apsekojums par valodu prasmēm¹⁰ liecina, ka, neraugoties uz daudzu valstu veiktajiem ieguldījumiem, vairākās dalībvalstīs izglītības sistēmas joprojām nav pietiekami efektīvas¹¹, lai risinātu šīs problēmas. Francijā, pabeidzot zemākā līmeņa vidējo izglītību, tikai 14 % skolēnu spēj neatkarīgi lietot kādu svešvalodu, savukārt Apvienotajā Karalistē šis rādītājs ir tikai 9 %. Dalībvalstīm ir jāveic straujākas reformas, kuru pamatā ir jauna metodoloģija un tehnoloģija gan pirmās, gan otrās svešvalodas mācīšanai ar mērķi sasniegt valstu vadītāju izvirzīto mērķi “dzimtā valoda un vēl divas valodas”¹².

Profesionālās prasmes

Lai uzlabotu profesionālo prasmju kvalitāti, ir jāizstrādā pasaules līmeņa profesionālās izglītības un apmācības sistēmas...

Ar transversālo prasmju un pamatprasmju uzlabošanu vien nepietiks, lai veicinātu izaugsmi un konkurētspēju, turklāt mācību vide un darbavieta joprojām ir lielā mērā atstatus viena no

⁷ Sk. 2012. gada Izglītības un apmācības pārraudzības pārskatu.

⁸ *PIAAC* — Programma pieaugušo kompetenču starptautiskam novērtējumam, plašāku informāciju sk.: http://ec.europa.eu/education/literacy/resources/statistics/more-info/index_en.htm

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0027:01:EN:HTML>

¹⁰ <http://ec.europa.eu/languages/eslc/index.html>

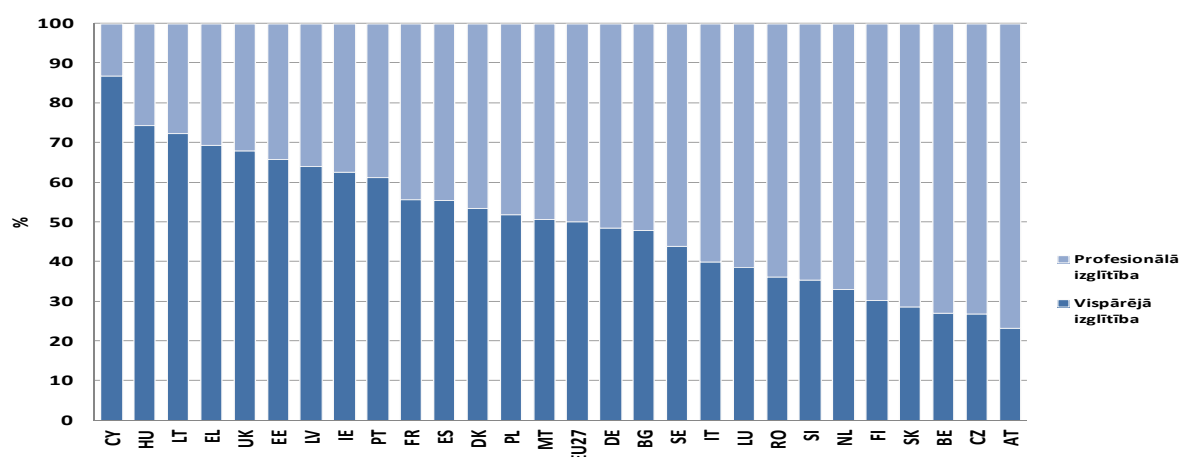
¹¹ Sk. 2012. gada Izglītības un apmācības pārraudzības pārskatu.

¹² Barselonas Eiropadome, 2002. gada marts.

otras. Lai veicinātu inovācijas, izaugsmi un konkurētspēju, ir jāveic mērķtiecīgi ieguldījumi profesionālajā izglītībā un apmācībā, proti, sākotnējā un turpmākā apmācībā. Pašreiz ir skaidri atzīts, ka PIA un jo īpaši duālu mācību sistēmām ir būtiska nozīme jauniešu nodarbinātības sekmēšanā.

Dažās Eiropas valstīs pasaules līmeņa PIA sistēmas jau pastāv (Vācijā, Austrijā, Dānijā un Nīderlandē), un tajās ir iestrādāti attiecīgi mehānismi, lai pielāgotos pašreizējām un nākotnes prasmju vajadzībām, proti, lai mācību pamatā vairāk būtu pieprasījums. Šīs valstis ziņo, ka tām ir mazāk problēmu prasmju neatbilstības ziņā, un sniedz labākus jauniešu nodarbinātības rādītājus, kā arī šajās valstīs PIA raksturo duālas sistēmas, kurās ir liels ar darbu saistītu mācību īpatsvars. Daudzas citas valstis, jo īpaši Eiropas dienvidos, līdzdalības, kvalitātes, rezultātu un pievilcīguma ziņā atpaliek. 1. attēlā redzamas valstu atšķirības attiecībā uz PIA un vispārējā augstākā līmeņa vidējās izglītības iesaistīto procentuālo daļu. Šādas atšķirības pastāv sakarā ar sociokulturālo tradīciju un izpratni, dažādām izglītības un apmācības sistēmu struktūrām, kā arī dažādām ekonomikas un darba tirgus struktūrām, veiktajām reformām, sociālo partneru iesaistes apmēru, kā arī PIA absolventu nodarbinātības iespējām un personu izdarīto izvēli.

1. attēls. Augstākā līmeņa vidējās izglītības (ISCED-3) studentu sadalījums atbilstoši programmu virzienam (vispārējā vai profesionālā izglītība). %. (2010. gads)

Avots: Eurostat datubāze¹³, UOE datu apkopojums.

Ar darbu saistīts mācīšanās process, jo īpaši mācekļa darbs, kā arī citi duāli modeļi atvieglo pāreju no mācībām uz darbu. Tam nepieciešams skaidrs tiesiskais regulējums, noteiktas dažādo dalībnieku funkcijas, un tam jābūt neatņemamai visas izglītības sistēmas daļai. Šāda pieeja, kas nostiprina duālo sistēmu — izglītību klasē līdztekus pieredzei darbavietā —, ir potenciāli būtiska augstākās izglītības līmenī.

Lai nodrošinātu izcilību PIA jomā, ir sistemātiski jāatjauno mācību programmas, pastāvīgi jāmodernizē nodrošinājums un aktīvi jāiesaista uzņēmumi, jo īpaši MVU, kā norādīts pievienotajā dienestu darba dokumentā. PIA ir jāspēj reaģēt uz reģionālai ekonomikai pielāgotu progresīvu profesionālo prasmju pieprasījumu. Tām jābūt atvērtām arī tiem, kas

¹³ Katrai valstij raksturīgie dati norādīti Eurostat tīmekļa vietnē.

vēlas piekļūt augstākajai izglītībai, kā arī personām, kurām ir jāatsāk mācības, lai atjauninātu vai pilnveidotu savas prasmes.

... kas var ievērojami palīdzēt novērst prasmju trūkumu...

PIA sistēmām var būt liela nozīme, un tam tā arī jābūt attiecībā uz prasmju trūkuma novēršanu, jo īpaši tajās nozarēs, kurās novērojams izaugsmes potenciāls, piemēram, IKT, veselība un aprūpe, zemu oglekļa emisiju tehnoloģijas, personalizēti pakalpojumi, uzņēmējdarbības pakalpojumi, jūrniecības ekonomika¹⁴ un videi nekaitīgas nozares, vai tajās nozarēs, kuras tiek būtiski pārveidotas un kurām tāpēc nepieciešams prasmīgāks darbaspēks. Šo nozaru izaugsmi var sekmēt mērķtiecīgi ieguldījumi PIA, kas paredzēti prasmju trūkuma novēršanai. Lai sekmētu prasmīga darbaspēka mobilitāti, šo nozaru pārstāvji būtu jāmudina izmantot arī pašreizējos Eiropas instrumentus kvalifikācijai (*EQF*), kredītiem (*ECVET*) un kvalitātes nodrošināšanai (*EQAVET*).

¹⁴ Komisijas paziņojums “Jūras nozaru izaugsme un izaugsmes noturību veicinošās iespējas”, COM(2012) 494.

...īstenojot plašāku sadarbību Eiropas līmenī

Ar darbu saistītam mācīšanās procesam, piemēram, duālām pieejām, ir jābūt galvenajam profesionālās izglītības un apmācības sistēmu pīlāram visā Eiropā, lai samazinātu jauniešu bezdarbu, atvieglotu pāreju no mācībām uz darbu un reaģētu uz darba tirgū vajadzīgajām prasmēm. Lai to nodrošinātu, 2012. gada decembrī Berlīnē notiks ES izglītības ministru sanāksme, kas būs pirmais solis virzībā uz jaunu sadarbības līmeni profesionālās izglītības un apmācības jomā. Ministri parakstīs memorandu, iezīmējot mērķus attiecībā uz PIA visā Eiropā — ir jāuzlabo profesionālās izglītības un apmācības pievilcīgums un kvalitāte; mācīšanās iespējām ir jāiesniedzas arī augstākos izglītības līmeņos; sociālie partneri un citas attiecīgās ieinteresētās personas ir aktīvi jāiesaista PIA pilnveidē un īstenošanā un ir jāievieš plašāki mobilitātes pasākumi. Lai atbalstītu šādu sadarbību, Komisija izveidos jaunu ES līmeņa Mācekļu darba iespēju apvienību, vienojot dalībvalstis un plašu ieinteresēto personu loku savstarpējai pieredzes apmaiņai un rīcībai valsts līmenī.

2.2. Atvērtas un elastīgas mācīšanās veicināšana

Mācību rezultātu uzlabošana, novērtējuma un atzīšanas veicināšana

Mācību rezultātiem ir jāvirza sasniegumi...

Izglītība un apmācība var veicināt izaugsmi un palīdzēt radīt darbavietas tikai tad, ja mācīšanās procesā galvenā uzmanība tiek pievērsta zināšanām, prasmēm un kompetencēm (mācību rezultātiem), kuras studentiem apgūstamas mācību procesā, nevis konkrēta posma pabeigšanai vai skolas solā pavadītajam laikam.

Lai gan mācību rezultātu pieeja jau pašreiz ir Eiropas kvalifikāciju sistēmas un valstu kvalifikāciju sistēmu pamatā, attiecībā uz mācīšanu un novērtēšanu šī būtiskā maiņa vēl netiek pilnīgi īstenota. Visu izglītības un apmācības līmeņu iestādēm joprojām ir jāveic pielāgojumi, lai uzlabotu tā izglītības devuma atbilstību un kvalitāti, ko tās nodrošina studentiem un darba tirgum, lai paplašinātu piekļuvi un atvieglotu pāreju starp dažādiem izglītības un apmācības veidiem.

...un plašāk jāizmanto novērtējuma sniegtās iespējas

Novērtēšanā gūtie rezultāti bieži vien palīdz noteikt to, kas ir vērtīgs un kas tiek mācīts. Lai gan daudzas dalībvalstis ir reformējušas savas mācību programmas, novērtējuma modernizēšana mācību atbalsta nolūkos joprojām ir problēma. Kā norādīts pievienotajā dienestu darba dokumentā par galveno kompetenču novērtējumu, ir vairāk jāizmanto novērtēšanas sniegtās iespējas, nosakot kompetences saistībā ar mācību rezultātiem un paplašinot pārbažu un eksāmenu apmēru, ietverot tajos arī šīs kompetences. Plašāk būtu jāizmanto arī novērtējums izglītojošiem mērķiem, lai atbalstītu skolēnu ikdienas prasmju apguvi. Šajā saistībā ir pilnīgi jāizpēta jauno tehnoloģiju potenciāls, kas var palīdzēt rast veidus, kā novērtēt galvenās kompetences.

Indivīdu prasmes būtu jānovērtē, jāapstiprina un jāatzīst arī ārpus skolas, tādējādi nodrošinot prasmju profilu potenciālajiem darba devējiem. Informācija par prasmju kvalitāti un kvantitāti iedzīvotāju vidū palīdzēs varas iestādēm sekmīgāk izpētīt potenciālās nepilnības un koncentrēties uz jomām, kuras var nodrošināt labāku ieguldījumu atdevi. Ir jāturpina centieni

attīstīt prasmju individuālā novērtējuma instrumentus, jo īpaši tādās jomās kā problēmu risināšana, kritiskā domāšana, sadarbība un uzņēmējdarbības iniciatīvas.

Kvalifikācijai ir jāpaver pēc iespējas vairāk “durvju”...

Lai atbalstītu studējošo un strādājošo mobilitāti, pēdējos desmit gados ir ieviesti vairāki Eiropas instrumenti, piemēram, Eiropas kvalifikāciju sistēma (*EQF*), *Europass*, Eiropas kredītpunktu pārnese sistēmas (*ECTS* un *ECVET*), Eiropas prasmju/kompetenču, kvalifikāciju un profesiju daudzvalodu klasifikācija (*ESCO*), kā arī kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūras. Šie instrumenti uzlabo pārredzamību, piemēram, nodrošina to, ka kvalifikācija ir salīdzināma visās valstīs (*EQF*), savukārt kredītpunkti ir pārneseami (*ECTS*).

Šie instrumenti netika izstrādāti atsevišķi cits no cita; tomēr ir iespējama vēl ciešāka saskaņotība, koordinēti piedāvājot dažādos instrumentus un pakalpojumus, tostarp pārredzamību un kvalifikācijas atzīšanu, neformālās un ikdienējās mācīšanās, kā arī mūžilga karjeras atbalsta apstiprināšanu. Tas veicinās patiesu Eiropas mobilitāti, nepārprotami saprotot un ātri atzīstot atsevišķo indivīdu zināšanas, prasmes un kompetences. Eiropas prasmju un kvalifikāciju telpas izveide palīdzēs virzībā uz pārredzamības nodrošināšanu un profesionālajā un augstākajā izglītībā iegūtu akadēmisko kvalifikāciju atzīšanu pāri robežām.

...un akadēmiskā atzīšana var būt par ceļvedi

Gan augstākajā izglītībā iegūtu kvalifikāciju, gan arī to kvalifikāciju atzīšana, kas nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai, jau kādu laiku ir bijusi Eiropas politikas darba kārtībā. Saistībā ar augstākās izglītības sistēmu struktūru maiņu neatlaidīgi pieaug akadēmiskā mobilitāte, un šo internacionalizāciju papildina vēlme padarīt ES par mācību un pētījumu galamērķi¹⁵. Tomēr, lai ES vairāk piesaistītu studentus un pētniekus, ir jāīsteno labāka pieeja atzīšanai, sistemātiskāk un saskaņotāk jāpiemēro Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēma (*ECTS*) un jāuzlabo mācību rezultātu piemērošana un novērtēšana. Papildus minētajam tas veicinās Eiropas prasmju un kvalifikāciju telpas izveidi.

Pašreizējā Boloņas procesa pilnveide būtiski veicina augstākajā izglītībā iegūto kvalifikāciju pārredzamu un taisnīgu atzīšanu Eiropā un ārpus tās. Saistībā ar šo un neseno Bukarestes paziņojumu valstis apņēmas uzlabot diplomu akadēmisko atzīšanu. Tas ietver valstu tiesību aktu atbilstības pārbaudi Lisabonas konvencijai par kvalifikāciju atzīšanu un iestāžu izmantoto atzīšanas procedūru novērtēšanu, kas jāsekmē kvalitātes nodrošināšanas nolūkā. Valstu pilotgrupa (*Pathfinder Group*) pārbauda veidus, kā nodrošināt salīdzināmu akadēmisko grādu automātisku atzīšanu. Tās mērķis ir izvirzīt studentiem vienlīdzīgus nosacījumus neatkarīgi no tā, kas piešķīris attiecīgo akadēmisko grādu, proti, nevis akadēmiski atzīstot individuālos diplomus, bet gan īstenojot pieeju, kā pamatā ir uzticība sistēmai, kuras ietvaros attiecīgie diplomi ir piešķirti.

IKT un atvērto izglītības resursu potenciāla apgūšana mācībām

Digitālā revolūcija sniedz nozīmīgas iespējas izglītībai...

Tehnoloģijas sniedz nepieredzētas iespējas uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti, tās pieejamību un vienlīdzīgumu piekļuvē. Tas ir ļoti nozīmīgi efektīvāka mācīšanās procesa

¹⁵ Gaidāmais Komisijas priekšlikums pārstrādāt Direktīvu 2004/114/EK un Direktīvu 2005/71/EK.

nodrošināšanai un šķēršļu, jo īpaši sociālo, novēršanai izglītībā. Individīdi var mācīties jebkurā vietā, jebkurā laikā, turklāt elastīgos un individuāli izstrādātos mācību veidos.

Digitālās mācības un jaunākās atvērto izglītības resursu (*OER*)¹⁶ tendences nodrošina būtiskas pārmaiņas izglītības jomā, paplašinot izglītības piedāvājumu ārpus tā tradicionālās formas un robežām. Sakarā ar internetā pieejamo *OER* eksponenciālo izaugsmi rodas jauni mācīšanās veidi, ko raksturo personalizēšana, iesaistīšanās, digitālo plašsaziņas līdzekļu izmantojums, sadarbība un augšupēja prakse, kad turklāt students vai pasniedzējs ir mācību satura veidotājs. Eiropai vajadzētu izmantot *OER* potenciālu daudz vairāk nekā pašreiz. Tam nepieciešamas labas datorprasmes, tomēr, kā norādīts 2012. gada Izglītības un apmācības pārraudzības pārskatā, dažas dalībvalstis šajā jomā joprojām atpaliek, jo 9 dalībvalstīs vairāk nekā 50 % iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 74 gadiem nav nekādu datorprasmju vai tās ir ļoti zemas. Lai gan IKT izmantojums izglītībā un mācībās ir bijis prioritārs jautājums politikas programmā, joprojām nav ieviesti izšķiroši elementi, kas sekmētu digitālo mācību un *OER* racionalizēšanu visās izglītības un mācību nozarēs. Īstenojot saskaņotu stratēģiju ES līmenī, varētu risināt jautājumu par problēmu apmēru, apjomu un sarežģītību, tādējādi atbalstot dalībvalsti un visu ieinteresēto personu kopuma īstenoto rīcību.

...turklāt ir pienācis laiks proporcionāli palielināt IKT izmantojumu mācīšanās un mācīšanas procesos...

Nesenie pētījumi¹⁷ liecina, ka vēl joprojām pastāv atšķirības jautājumā par piekļuvi uz IKT pamatotiem izglītošanas instrumentiem un saturam. Bieži vien iesaka veikt uz IKT pamatotu novērtējumu, tomēr reti norāda, kā tas būtu piemērojams. Attiecībā uz personalizētu un elastīgu mācīšanās procesu tehnoloģiju izmantojums ir jāiestrādā izglītības praksē. Ieviešot plašus izmēģinājumus reālā vidē, vajadzētu rast atbildi uz jautājumu par to, kā, kad un kur IKT var efektīvi izmantot pedagoģiskajās un novērtēšanas pieejās. Vēl svarīgāk būtu ātri mainīgā vidē pārvērst pētījumus izglītības praksē. Ir jāturpina pilnveidot prakses kopienas (piem., elektroniskā sadraudzība (*eTwinning*), Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (*EIT*), zināšanu un inovāciju kopienas) un uz IKT pamatotus izcilības centrus, gluži tāpat kā jāturpina ātrāka inovāciju pētniecības pārnese uz izglītības praksi. Šajā saistībā panākumu priekšnoteikums ir ieinteresēto personu iesaistīšanās un sadarbība ar tām.

...lai brīvi izmantotu pieejamās zināšanas.

Izglītības kvalitātes pamatā ir dažādu izglītojošo materiālu klāsts. Lai to nodrošinātu, plašāka piekļuve *OER* un to izmantojums ir jāpapildina ar skaidriem kvalitātes standartiem un mehānismiem, kas paredzēti to ietvaros iegūto prasmju un kompetenču novērtēšanai un apstiprināšanai. Izglītības un apmācības iestādēm, kuras vēl nav integrējušas *OER*, vajadzētu censties sadarboties ar tehnoloģiski progresīvākiem izglītības sniedzējiem, lai tādējādi apmierinātu to studentu gaidas, kuri mācās digitālā vidē. Pasniedzēji IKT mācīšanas prasmes mēdz apgūt sākotnējā izglītībā, nevis profesionālās pilnveides ietvaros; viņiem ir jābūt labi

¹⁶ Atvērtie izglītības resursi (*OER*), kā 2002. gadā definēja *UNESCO*, ir “mācīšanas, mācīšanās vai pētniecības materiāli, kas ir publiski pieejami vai ir publicēti ar intelektuālā īpašuma licenci, kura atļauj to brīvu izmantošanu, pielāgošanu un izplatīšanu”. Atvērtā izglītība (*OE*) ir plašāks jēdziens, kas attiecas uz principiem un organizācijām, kuru mērķis ir novērst šķēršļus, kas kavē sākt izglītības procesu. *OER* ir daļa no *OE*, ko strauji veicina IKT izmantojums. Vairāk informācijas pieejama *UNESCO* tīmekļa vietnē sadaļā par *OER*: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources>

¹⁷ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/129EN.pdf

sagatavotiem spēt izmantot jauno tehnoloģiju potenciālu savā pasniegšanas metodē, lai tādējādi stimulētu un iesaistītu studentus.

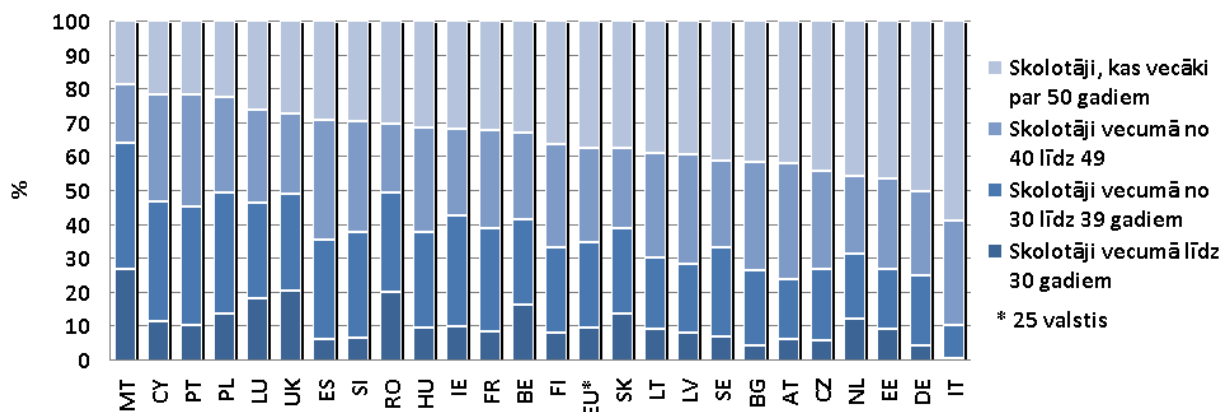
Mainās arī izglītības tirgus. Līdz ar tehnoloģiju radītajām priekšrocībām (piemēram, atvērtā piekļuve, interneta datņu apmaiņa un atvērtā pirmkoda programmatūra) pieaug arī nekomerciālo *OER* sniedzēju skaits, un mācību materiālu izdevēji un visa nozare turpina pielāgoties šīm pārmaiņām. Lai izmantotu jauno komerciālo iespēju sniegtās priekšrocības, tie pašreiz pārskata savus uzņēmējdarbības modeļus.

Atbalsts pasniedzējiem Eiropā¹⁸

Pasniedzēji saskaras ar strauji mainīgu pieprasījumu...

Augsti kvalificēti un labi apmācīti pasniedzēji var palīdzēt studentiem izkopt kompetences, kas nepieciešamas pasaules darba tirgū, kurā tiek pieprasīts pat vēl augstāks prasmju līmenis, turklāt pierādījumi¹⁹ liecina, ka studentu sniegumu primāri ietekmē mācīšanas un mācīšanās kvalitāte. Tomēr šobrīd pasniedzēji saskaras ar negaidītiem izaicinājumiem. Kā minēts pievienotajā dienestu darba dokumentā, arvien pieaugošās prasības izglītības jomā, “demogrāfiskā sprādziena” paaudzes pasniedzēju masveida pensionēšanās (sk. 2. attēlu), kā arī nopietnais dažu priekšmetu pasniedzēju trūkums palielinās pieprasījumu pēc kvalificētiem pedagogiem visos izglītības līmeņos, un tādēļ būs jāveic visaptverošas darbības ar mērķi uzlabot šīs profesijas pievilcīgumu. Te jārunā gan par finanšu stimuliem, gan ar finansēm nesaistītām priekšrocībām. Krīzes situācija un pašreiz pieejamais darbaspēks arī dod iespēju uzsākt prasmju atjaunošanu šajā profesijā un piesaistīt jaunus kvalificētus darbiniekus.

2. attēls. Zemākā un augstākā līmeņa vidējā izglītībā nodarbināto skolotāju sadalījums pēc vecuma, izteikts procentos (2010. gads)

Avots: Eurostat datubāze²⁰, UOE datu apkopojums.

...kā dēļ nepieciešams jauns kompetenču kopums pasniedzējiem, pasniedzēju izglītotājiem un izglītības vadītājiem...

¹⁸ Sk. definīciju, kas sniegta dienestu darba dokumentā par atbalstu pasniedzēju profesijām labāku mācību rezultātu nodrošināšanai.

¹⁹ Sk. ESAO “Izglītības apskats 2012” (*Education at a Glance*).

²⁰ Valstīm konkrēti dati norādīti Eurostat tīmekļa vietnē.

Tomēr stratēģijas ar pietiekamiem resursiem ir nepieciešamas, lai pieņemtu darbā, saglabātu un pilnveidotu kvalificētus pasniedzējus, aptverot gan sākotnējo pasniedzēju izglītību, gan profesionālo pilnveidi visas karjeras laikā. Dalībvalstīm ir jāizveido kompetenču sistēma vai pasniedzēju profesionālais profils, ietverot mācībspēkus gan sākotnējās, gan turpmākajās PIA. Lai to atbalstītu, ir skaidri jānosaka pasniedzēju izglītotāju funkcijas, izvirzot ar kompetenci saistītus kritērijus. Līdztekus kvalitātes nodrošināšanas pasākumiem, iepriekš minētajam ir jāveido pamats darbā pieņemšanas sistēmu pārstrādāšanai, lai pasniedzēja darbam piesaistītu un noturētu kvalificētus un zinošus kandidātus.

Vienlīdz svarīgi ir visos izglītības līmeņos pieņemt darbā, sagatavot un paturēt piemērotus darbiniekus vadības amatos, un tam ir nepieciešami turpmāki ieguldījumi. Šo profesiju pārstāvjiem ir jāpievērš uzmanība mācīšanas un mācīšanās procesa uzlabošanai, kas pieaugošās administratīvās slodzes dēļ daudzās dalībvalstīs joprojām ir problemātiska. Vadības akadēmijas vai profesionālās pilnveides programmas nodrošina labas prakses modeļus.

...un ir pārlicinoši jārtīkojas ar mērķi atbalstīt jaunās pieejas mācīšanas un mācīšanās procesiem...

Mācību programmas, jo īpaši PIA, ir jāveido atbilstošāk darbavietām, pastāvīgi sadarbojoties ar uzņēmumiem un darba devējiem, piemēram, klases nodarbībā var iesaistīt uzņēmēju, tādējādi uzlabojot mācīšanās procesu. Visos līmeņos ir nepieciešamas mācīšanas un mācīšanās pieeju reforma, kā arī ar pietiekamiem resursiem nodrošināta turpmākā profesionālā pilnveide, kurā vajadzētu ietvert regulāru atsauksmju sniegšanu un atbalstu no pasniedzēju izglītotājiem. Pasniedzējiem ir stingri jāapņemas mācīties: izmantot jaunās tehnoloģijas; uzlabot mācīšanās procesu jaunu kompetenču apguvei; zināt, kā nodrošināt daudzveidību un iekļaušanu; zināt, kā apmierināt to audzēkņu vajadzības, kuri ir mazāk labvēlīgā situācijā, piemēram, romu, bērnu ar attīstības traucējumiem vai no migrantu ģimenēm. Īstenojot visas šīs darbības, galvenais uzdevums ir uzlabot mācību rezultātus.

...un mācīšanas kvalitāte ir izšķirošs jautājums arī augstākajā izglītībā

Ja centieni tiks turpināti, Eiropas Savienība, visticamāk, sasniegs tās galveno mērķi — 40 % iedzīvotāju ar pabeigtu augstāko izglītību. Gan pētniecība²¹, gan mācīšana būtu jāatbalsta, nodrošinot pienācīgas profesionālās pilnveides iespējas. Tomēr tieši mācīšana primāri ietekmē studentu rezultātus, uzlabo absolventu nodarbinātības iespējas un ceļ Eiropas augstākās izglītības iestāžu prestižu visā pasaulē. Pašreiz tikai dažas valstis īsteno stratēģiju mācīšanas kvalitātes veicināšanai augstākajā izglītībā, tostarp izkopj pasniedzēju pedagoģiskās prasmes. Komisija ir izveidojusi Augsta līmeņa grupu augstākās izglītības modernizācijai, un 2013. gadā šī grupa politikas veidotājiem un augstākās izglītības iestādēm sniegs ieteikumus attiecībā uz to, kā veicināt mācīšanas un mācīšanās procesa kvalitāti.

2.3. Nepieciešami kopīgi centieni

Izglītības finansēšana

Ieguldījums izglītībā un apmācībā ir svarīgs faktors produktivitātes un ekonomikas izaugsmes palielināšanai, turklāt tas ir visu interesēs...

²¹http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/Towards_a_European_Framework_for_Research_Careers_final.pdf

Neraugoties uz skaidro vidēja termiņa un ilgtermiņa pozitīvo atdevi, izglītības jomā ekonomikas lejupslīdes un ar to saistītās nepieciešamās fiskālās konsolidācijas dēļ daudzas dalībvalstis ir samazinājušas ieguldījumus izglītībā un apmācībā. No 2009./2010. mācību gada, jo īpaši 2010. gada otrajā pusē, vairākas valstis bija spiestas samazināt pasniedzēju un citu valsts iestāžu darbinieku algas. 2012. gadā lielākā daļa valstu saglabāja savas sistēmas skolēnu un studentu, un/vai to ģimeņu atbalsta finansēšanai. No visām valstīm, par kurām ir pieejami dati, vienīgi Spānija (centrālais budžets), Kipra un Portugāle ir ziņojušas par samazinājumu attiecībā uz pieejamo atbalsta sistēmu finansējumu izglītībā esošajām personām. Jebkādi nepietiekami ieguldījumi šodien nenovēršami būtiski ietekmēs Eiropas prasmju bāzi vidējā līdz ilgā termiņā.

Lai gan vienas dalībvalsts spēja rīkoties var būt lielāka nekā kādas citas, visas saskaras ar vienādu divkāršu izaicinājumu: valsts ieguldījumu izglītības un apmācības jomā izvirzīt par prioritāti un rast efektīvākus pieejamo finanšu resursu izmantošanas veidus, kas var sekmēt strukturālas reformas, jo īpaši izglītības sistēmās. Galvenais līdzeklis ieguldījumu efektivitātes palielināšanai izglītības un apmācības jomā ir pasniegšanas kvalitātes uzlabošana un koncentrēšanās uz izglītības neveiksmju novēršanu. Aizvien biežāk dalībvalstis izstrādā izmaksu sadales modeļus starp dažādiem izglītības procesā iesaistītajiem partneriem — valsti, uzņēmumiem un indivīdiem, fondiem un absolventiem —, un valsts ieguldījums šajā jomā palīdz piesaistīt privātā sektora līdzfinansējumu.

...un ir jākoncentrējas uz efektīvu ieguldījumu palielināšanu visos izglītības līmeņos...

Vienai no finansējuma efektīvāka izmantojuma prioritātēm jābūt agrīniem izglītības posmiem, lai novērstu agrīnā izglītības posmā piedzīvotas neveiksmes un sekas pieaugušu cilvēku dzīvē (attiecībā uz mācību rezultātiem, nodarbinātības rādītājiem, peļņu, noziedzības novēršanu, veselību, utt.)²². Kvalitatīvu un izmaksu ziņā pieejamu pirmsskolas izglītību nodrošināt atmaksājas, jo īpaši sociāli neaizsargātām grupām. Lai gan kopš 2000. gada valstis pirmsskolas un skolas vecuma izglītībā ir ieguldījušas vairāk nekā iepriekš, valsts finansējums uz vienu iedzīvotāju agrīnās bērnības posmā joprojām ir zemāks nekā jebkurā citā posmā.

Valsts finansējums būtu jāsaglabā arī skolas izglītībai, tomēr valdībām ir jācenšas rast veidus, kā ar šiem resursiem gūt labākus rezultātus. Svarīgu ieguldījuma atdevi var gūt, īstenojot efektīvāku pasniedzēju pieņemšanu darbā un viņu piesaistīšanu šim darbam uz ilgāku laiku, kā arī sniedzot profesionālu atbalstu (sīkāk minēts 2.2. sadaļā).

...sadalot izmaksas PIA jomā un augstākās izglītības jomā, tiek rastas iespējas sasniegt šo mērķi

Valsts un privātā atdeve PIA, augstākajā izglītībā un pieaugušo izglītībā ir ievērojama²³. Stabīlās duālās PIA sistēmās uzņēmumi gūst peļņu ilgtermiņā pat tad, ja izmaksas mācekļu prakses nodrošināšanai pirmajā brīdī pārsniedz uzņēmuma tiešos ienākumus no mācekļa darba. Lai veicinātu mācekļu darbavietu nodrošināšanu, valsts finansējums jāvirza uz konkrētām nozarēm, kurās pieaug darbaspēka vajadzības. Turpretī uzņēmumiem vajadzētu palielināt ieguldījumu sākotnējā PIA, jo īpaši iesaistoties alternatīvos mācību modeļos, kā arī atbalstot skolas, nodrošinot tām atbilstīgu aprīkojumu.

²² Sk. EURYDICE (gaidāms), Jaunākās tendences valsts finansējumā izglītībai Eiropā.

²³ Sk. ESAO, "Izglītības apskats 2012" (*Education at a Glance*).

Turpmāku PIA var saistīt ar ievērojamu privātu peļņu un produktivitātes pieaugumu darba devējiem. Tomēr pētījumi liecina, ka pašreizējie valsts finansējuma instrumenti (personīgie mācību konti, dotācijas mācībām utt.), iespējams, netiek izmantoti mērķtiecīgi, jo, izvirzot nosacījumus, šķiet, priekšroka tiek dota augsti kvalificētu darbinieku līdzdalībai un to lielai privātai atdevei. Valsts finansējums šajā jomā ir rūpīgi jāizvērtē un galvenā uzmanība jāpievērš tam, lai palielinātos iespēja mācībās iesaistīties jauniem dalībniekiem, jo īpaši no neaizsargātām grupām. Ekonomikas pārstrukturizācijas periodos palielinās arī valsts atbildība. Plašāk ir jāpiemēro mehānismi mācību radītā finanšu apgrūtinājuma dalīšanai darba devēju starpā, piemēram, attiecībā uz nozaru mācību finansējumu.

Ir labi zināms, ka ieguldījums augstākajā izglītībā var radīt būtisku atdevi gan indivīdiem, gan arī sabiedrībai kopumā²⁴. Dalībvalstīs pastāv dažādi finansējuma modeļi, un, ņemot vērā pieaugošo studentu skaitu un fiskālo ierobežojumu radīto spiedienu, aizvien vairāk valstu augstākās izglītības sistēmās ievieš lielāku izmaksu sadali. Lai gan visatbilstošākā finansējuma mehānisma izvēle ir dalībvalsts priekšrocība, apsverot efektivitāti, ir jāizvērtē arī jautājums par taisnīgumu un piekļuvi. Ir jāapspiež, cik lielā mērā studenti vai citas personas tiešā veidā iegulda savu studiju izmaksās²⁵, un kopumā ir jāpārrunā izmaksu sadales ietekme, un tas ir jāatbalsta, veicot turpmākus pētījumus un analīzes.

Visbeidzot, tā kā resursu ir mazāk, valdībām ir efektīvi jāizmanto arī pieejamie struktūrfondi, jo īpaši Eiropas Sociālais fonds. Vairākas valstis galvenajām izglītības un apmācības prioritātēm nesen piešķir ievērojamu finansējumu 2007.–2013. gada plānošanas periodā. Attiecībā uz 2014.–2020. gada periodu ir jāturpina koncentrēšana un prioritāšu izvirzīšana, lai uzturētu ieguldījumu izglītībā un attiecīgajā infrastruktūrā. Īstenojot mobilitātes, sadarbības un politikas atbalsta darbības, ierosinātā programma “*Erasmus visiem*” 2014.–2020. gadam sekmēs arī pārrobežu iniciatīvas šajās jomās.

Partnerības

Partnerības, ja vien tās aktīvi atbalsta, var nodrošināt platformu “pareizo” prasmju noteikšanai

Valsts un privātā sektora iestāžu partnerība nav tikai avots izglītības finansējumam, bet arī savstarpējas mācīšanās procesam, kopīgai politikas izstrādei un īstenošanai. Partnerības nodrošina iespēju mērķtiecīgi, novatoriski un ilgtspējīgi pilnveidot prasmju programmas un iesaistīt tos, kuri ir tieši saistīti ar konkrētu prasmju nodrošināšanu, piemērošanu un atjaunināšanu. Partnerības var sasaistīt dažādās politikas jomas, izglītības un apmācības apakšnozares, valsts un privātos uzņēmumus, kā arī dažādos pārvaldības līmeņus²⁶.

Runājot par izglītību un apmācību, nostiprināta partnerības pieeja ietver aktīvāku prasmju stratēģiju izstrādi, nevis “piegādātāja” funkciju saglabāšanu. Lai partnerības būtu ilgtspējīgas, to pamatā jābūt skaidriem mērķiem un tās sistemātiski jāiestrādā politikas pieejā. Tajās jāiesaista visas ieinteresētās personas, tostarp pārstāvji no pasniedzēju organizācijām, sociālajiem partneriem un studentu struktūrām.

²⁴ Sk. ESAO “Izglītība šodien” (*Education Today*), 2012. gada 29. jūnijs.

²⁵ Sk. Eurydice (2012); “Valsts studiju maksas un atbalsta sistēmas 2011./2012. gadā” (*National student fee and support systems 2011/2012*).

²⁶ Attiecībā uz dalībvalstu praksi — sk. dienestu darba dokumentu par partnerībām un elastīgiem veidiem mūžilgu prasmju izkopšanai.

Partnerības pieeja ir galvenais faktors “garantijas jauniešiem” pasākumu panākumiem (sk. gaidāmo pasākumu kopumu par jauniešu nodarbinātību). Izglītības un apmācības iestādēm kopā ar citām ieinteresētajām personām ir jāiesaistās koncentrētos pasākumos šādu visaptverošu sistēmu īstenošanai.

ES līmenī tiek veicinātas dažāda veida partnerības. Zināšanu un inovāciju kopienas (ZIK), ko atbalsta Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (*EIT*) apvieno izglītību, pētniecību un uzņēmējdarbību ar mērķi risināt jautājumu par prasmju izkopšanu ļoti integrētā veidā, kas atbilst attiecīgo ekonomikas dalībnieku vajadzībām un problēmām. Vēl kāds piemērs, šoreiz konkrētā nozarē, ir Lielā koalīcija IKT nodarbinātībai (*Grand Coalition for ICT for Jobs*). Šī koalīcija paredz apvienot rūpniecību, darba devējus, izglītību un valdības, lai visas puses kopā novērstu prasmju trūkumu IKT nozarē.

Ierosinātā “*Erasmus* visiem” finansēšanas programma sniegtu stimulu arī partnerībām. Tiks nodrošināts atbalsts zināšanu apvienībām, lai tās varētu īstenot visaptverošu darbību kopumu, kas stimulētu dalīšanos ar zināšanām un to apmaiņu, kā arī plūsmu starp augstākās izglītības iestādēm un uzņēmumiem. To mērķis ir veicināt izcilību un inovācijas, kā arī radīt jaunas daudzdisciplināras mācību programmas, lai sekmētu tādu prasmju pilnveidi kā uzņēmējdarbība, problēmu risināšana reālajā laikā un radošā domāšana. PIA jomā finansējums tiks nodrošināts nozaru prasmju apvienībām, apvienojot mācību iestādes, uzņēmumus un profesionālās organizācijas, lai izstrādātu teorētisko un praktisko mācību programmas. Gan zināšanu, gan nozaru prasmju apvienības gūs labumu no pašreizējā sociālo partneru darba konkrētai nozarei nepieciešamo prasmju identificēšanā, tostarp ES līmenī Eiropas nozaru padomēs prasmju jautājumos.

3. PRIORITĀTES DALĪBVALSTĪM

Dalībvalstis saskaras ar dažāda veida un steidzamības uzdevumiem, kā dēļ ir jāizmanto dažādi instrumenti, kas tiek ieviesti dažādos laika periodos, un gan izglītības, gan nodarbinātības jomu pārstāvjiem ir jāīsteno kopīgas darbības. Centieni veicināt atbilstošu un kvalitatīvu prasmju nodrošinājumu ir jāīsteno vienlaikus ar mērķtiecīgām darbībām, kas vērstas uz vienmērīgu pāreju no skolas un darbu, mobilitātes šķēršļu novēršanu un darba tirgus funkcionēšanas uzlabošanu, lai jauniešiem būtu lielāka piekļuve darba iespējām.

Saistībā ar gaidāmo **pasākumu kopumu jauniešu nodarbinātības jomā** dalībvalstis tiks aicinātas pastiprināt centienus ar darbu saistīta mācīšanās procesa, mobilitātes un stažēšanās jomā, kā arī sekmēt partnerības (tostarp izglītībā), atbalstot “garantijas jauniešiem” pasākumu īstenošanu, tādējādi nekavējoties reaģējot uz jauniešu bezdarba krīzi.

Atbilstīgi darbībām, kas izklāstītas 2012. gada valstīm adresētajos ieteikumos, Eiropas Komisija aicina dalībvalstis turpināt izglītības reformas, lai izskaustu jauniešu bezdarbu un veicinātu prasmju nodrošinājumu, īstenojot turpmāk minētās darbības.

1. **Sekmēt izcilību profesionālajā izglītībā un apmācībā (PIA).** Galvenās darbības, atbilstoši valstu apstākļiem, ietver augstvērtīgu duālu PIA sistēmu izstrādi, PIA politikas pielāgošanu reģionālām/vietējām ekonomikas attīstības stratēģijām, proti, lietpratīga specializācija, pārredzamības nodrošināšana attiecībā uz citiem izglītības piedāvājumiem, īsa cikla augstākā līmeņa kvalifikāciju izstrāde (2 gadi), vēršot uzmanību uz jomām, kurās

konstatēts prasmju trūkumu, īpaši uz jomām ar ievērojamu izaugsmes potenciālu (piemēram, IKT, veselības aprūpe un ekoloģija), kā arī uz vietēja, valsts un starptautiska mēroga partnerību un tīklu stiprināšanu starp uzņēmumiem, jo īpaši MVU, un PIA sniedzējiem.

2. **Uzlabot to studentu grupu sniegumu, attiecībā uz kuriem pastāv liels priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risks un kuriem ir zems pamatprasmju līmenis.** Galvenās darbības ietver augstvērtīgas un pieejamas agrīnas bērnības izglītības un aprūpes ieviešanu, tādu pamatprasmju apguves nostiprināšanu kā prasme lasīt un rēķināt, kā arī pamatzināšanas matemātikā un dabaszinātnēs, to skolēnu savlaicīgu atpazīšanu, kuru sniegums pamatprasmju apguvē ir vājš visos izglītības posmos, kā arī individualizēta atbalsta sniegšanu un pierādījumos pamatotu stratēģiju īstenošanu priekšlaicīgi mācības pārtraukušo audzēkņu skaita mazināšanai.
3. **Stiprināt tādu transversālo prasmju nodrošināšanu, kas uzlabo nodarbinātības iespējas, piemēram, uzņēmējdarbības iniciatīvas, digitālās prasmes un svešvalodas.** Galvenās darbības ietver pasākumus, kas vērsti uz transversālo prasmju iestrādi visā mācību programmā no izglītības sākumposma līdz pat augstākajai izglītībai, izmantojot novatoriskas un uz studentiem vērstas pedagoģiskās pieejas, kā arī ietver tādu novērtēšanas instrumentu izstrādi, kas paredzēti kompetenču līmeņa efektīvai izskatīšanai un novērtēšanai. Visiem jauniešiem ir jāgūst vismaz viena praktiska pieredze uzņēmumā pirms obligātās izglītības beigšanas.
4. **Samazināt mazkvalificētu pieaugušo skaitu.** Galvenās darbības ietver valsts mērķu un stratēģiju noteikšanu, lielākus centienus nodrošināt pieaugušo mācības uzņēmumos, to prasmju un kompetenču apstiprināšanu, kuras tiek iegūtas ārpus formālās izglītības, kā arī tādu piekļuves vietu (vienotu kontaktpunktu) izveidi, kas integrē dažādus mūžizglītības pakalpojumus, piemēram, apstiprināšanu un profesionālo orientāciju, piedāvājot studentam individuāli pielāgotas mācības.
5. **Veicināt uz IKT pamatotu mācīšanos un piekļuvi kvalitatīviem OER.** Galvenās darbības ietver skolu IKT infrastruktūras modernizāciju, uz IKT pamatotas mācīšanas un novērtēšanas praksi atbalstu, digitālā satura lietotāju tiesību un pienākumu pārredzamības veicināšanu, tādu mehānismu izveidi, kas paredzēti ar OER starpniecību izkoptu prasmju un kompetenču apstiprināšanai un atzīšanai, kā arī atbalstu izglītības un apmācības iestādēm attiecībā uz to uzņēmējdarbības modeļu pielāgošanu OER izplatībai.
6. **Pārskatīt un stiprināt visu pasniedzēja profesiju profesionālo profilu** (pasniedzēju visos līmeņos, skolu vadītāju un pasniedzēju izglītotāju). Galvenās darbības ietver pasniedzēju sākotnējās izglītības efektivitātes, kā arī akadēmiskās un pedagoģiskās kvalitātes pārskatīšanu, saskaņotu un ar atbilstošiem resursiem nodrošinātu sistēmu ieviešanu attiecībā uz pasniedzēju pieņemšanu darbā, atlasī, darba uzsākšanu un profesionālo pilnveidi, pamatojoties uz skaidri definētām un katrā pasniedzēja karjeras posmā nepieciešamām kompetencēm, kā arī pasniedzēju digitālās kompetences uzlabošanu.

Šīs reformas nevarēs sekmīgi īstenot, ja netiks uzlabota izglītības finansējuma efektivitāte. Lai risinātu šo sarežģīto problēmu, **Komisija aicina dalībvalstis rosināt valsts apsardes par to, kā nodrošināt ilgtspējīgus finansēšanas mehānismus stabilitātes un efektivitātes uzlabošanai**, vienlaikus pārvirzot atbalstu tiem, kuri parasti iesaistās mazākā mērā. To starpā

īpaša uzmanība būtu jāpievērš PIA un pieaugušo izglītības finansēšanas sistēmu izstrādei, ko finansē, dalot atbildību starp valsts iestādēm, uzņēmumiem un attiecīgiem individuāliem ieguldītājiem (piem., nozaru mācību fondi, mācību nodevas, utt.), un kas ir vērstas uz lielo uzņēmumu un MVU piesaistīšanu, lai nodrošinātu ar darbu saistītu profesionālo izglītību un apmācību.

4. EIROPAS MĒROGA KOORDINĀCIJA UN IEGULDĪJUMI

Lai gan atbildība un instrumenti šajā paziņojumā izklāstīto jautājumu risināšanai ir dalībvalstu pārziņā, nepieciešamo vērienīgo reformu īstenošanai ir jāveic spēcīgi kopīgi pasākumi gan ES, gan dalībvalstīm. ES mērogā tūlītēja uzmanība tiks pievērsta arī turpmāk norādītajām galvenajām darbībām.

1. Lielāka konkrētai valstij pievērsta uzmanība un atbalsts dalībvalstīm to centienos īstenot izvirzītās prioritātes:

- pārbaudot katras dalībvalsts progresu nākamā Eiropas pusgada kontekstā un iestrādājot valsts pārbaudes rezultātus **konkrētām valstīm adresēto ieteikumu** 2013. gada projektā;
- stiprinot valsts pārraudzības analītisko bāzi, i) regulāri veicot **salīdzinošu izvērtēšanu** atbilstoši atvērtajai koordinācijas metodei izglītības un apmācības jomā, ii) sadarbojoties ar Eiropas Komisiju un ESAO prasmju politikas jomā. Ņemot to vērā, 2013. gada rudenī tiks atvērts **publisks portāls “Izglītības un prasmju tiešsaistes novērtējums”**, dodot iedzīvotājiem un uzņēmumiem iespēju izmantot *PIAAC* metodoloģiju un novērtēt prasmes salīdzinājumā ar citiem lietotājiem; iii) uzlabojot izglītības un apmācības kritēriju pārraudzību, tostarp **jauna kritērija pārraudzību attiecībā uz valodu mācīšanu**, kā norādīts dienestu darba dokumentā par valodām.

2. Paātrināt ar darbu saistīta mācīšanās procesa uzlabošanu, jo īpaši izveidojot ES līmeņa Mācekļu darba iespēju apvienību (sk. arī gaidāmo pasākumu kopumu jauniešu nodarbinātības jomā). Vispirms Komisija atbalstīs memorandu par Eiropas sadarbību profesionālās izglītības un apmācības jomā, tuvinot dalībvalstis, lai tās varētu mācīties no pieredzes, kas gūta, īstenojot veiksmīgas pieejas un sistēmas.

3. Izveidot Eiropas prasmju un kvalifikāciju telpu ar mērķi veicināt lielāku konvergenci starp ES pārredzamības un atzīšanas rīkiem, lai nodrošinātu, ka prasmes un kvalifikācijas tiek vienkārši atzītas pāri robežām, pamatojoties uz pastāvīgu novērtējumu un īstenojot mācību rezultātu pieeju.

4. Finansēt izglītību izaugsmei, lai stiprinātu apņemšanos nodrošināt prasmīgu un pastāvīgi apmācītu, kā arī atkārtoti apmācītu darbaspēku:

- pārraugot dalībvalstu īstenotās darbības, kas vērstas uz izaugsmi veicinošu izdevumu noteikšanu par prioritāti, un izstrādājot pierādījumos pamatotu sistēmu, kas paredzēta, lai analizētu to, cik efektīvs ir valsts finansējums kvalitatīvai izglītībai un apmācībai;
 - pirmo reizi ierosinot ES mēroga apspriedes ar attiecīgajām ieinteresētajām personām par ieguldījuma sniegto labumu dažādās izglītības un apmācības nozarēs (profesionālā apmācībā, pieaugušo izglītībā, augstākā izglītībā), kā arī par izdevumu efektivitātes uzlabošanas veidiem;
 - kopā ar sociālajiem partneriem ES mērogā izpētīt iespējas ievērojami uzlabot mācību nodrošināšanas līmeni pieaugušajiem, kuri strādā uzņēmumos, ar mērķi pārveidot un uzlabot darbaspēka prasmes. Šīs apspriedes notiks pēc pašreizējām apspriedēm par stažēšanās kvalitātes sistēmu, lai pilnīgi ņemtu vērā pēdējo minēto apspriežu rezultātus.
5. Analizēt ietekmi, ko rada ES atbalsts *OER* un IKT piekļuves un izmantojuma uzlabošanai, *OER* kvalitātes parametru un sertifikācijas procesu noteikšanai, uz IKT pamatotu mācību prakšu izstrādei un ES dimensijas izveidei izglītībai tiešsaistē. Šajā sagatavošanās darbā gūtie rezultāti pavērs ceļu uz **jaunu Eiropas iniciatīvu par izglītības atvēršanu**.
 6. **Uzņēmējdarbības izglītības darbības**, kas ietver: politikas pamatnostādņu publicēšanu par uzņēmējdarbības izglītību 2013. gadā; uzņēmējdarbības izglītības iestāžu vadlīniju sistēmas izstrādi sadarbībā ar ESAO; kā arī instrumentu izstrādi, ar kuriem uzrauga progresu un uzņēmējdarbībā vajadzīgo kompetenču apguvi.
 7. Lai izglītības un apmācības sistēmas tuvinātu uzņēmumu, jo īpaši MVU, vajadzībām, ierosinātās “*Erasmus* visiem” programmas 2014.–2020. gadam un “Apvārsnis 2020” programmas ietvaros tiks veicināta **partnerība izglītības, uzņēmumu un pētniecības jomā starpā**, piemēram, zināšanu apvienības, nozaru prasmju apvienības un partnerības darbības Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktajā programmā.

5. SECINĀJUMI

Eiropā izaugsme atsāksies tikai tad, ja tiks nodrošināta lielāka produktivitāte un kvalificēts darbaspēks, un, lai to izdarītu, ir jāreformē izglītības un apmācības sistēmas. Ar šo paziņojumu, kā arī tam pievienotajos dienestu darba dokumentos sniegto valstu analīzi paredzēts mudināt valdības, izglītības un apmācības iestādes, pasniedzējus, uzņēmumus un citus līdzīgus partnerus apvienoties, lai, ņemot vērā valstu apstākļus, kopīgi virzītu reformas. Lai paātrinātu reformas, dalībvalstis pašreiz ir aicinātas izvērtēt šo dokumentu valsts mērogā, apspriežoties ar to parlamentiem un attiecīgajām ieinteresētajām personām.

Komisija nodrošinās, lai izglītības devums un ieguldījums prasmēs, veicinot izaugsmi un nodarbinātību, tiktu pilnībā atspoguļots Eiropas pusgadā. Lai uzsvērtu šajā dokumentā noteikto prioritāšu steidzamību, Komisija izmantos Eiropas dialoga platformas, piemēram, atvērto koordinācijas metodi izglītības un apmācības jomā, Boloņas procesu attiecībā uz

augstāko izglītību un Kopenhāgenas procesu attiecībā uz PIA, kā arī finansēšanas instrumentus.